

Галина Северина

Аспірант

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0394-1273>severyna.kpi@gmail.com

МЕТОДИКА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ АНГЛОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У СИТУАЦІЯХ СУПЕРЕЧКИ

У статті представлено програму й методику експериментально-фонетичного дослідження мовлення особистості у ситуаціях суперечки та висвітлено взаємодію лексико-синтаксичних, просодичних і невербальних засобів у мовленні англomовної особистості у ситуаціях суперечки. З огляду на інтегративний характер дослідження, що розташоване на перетині психології, лінгвістики та соціології, було обґрунтовано комплексну алгоритмічну програму експериментально-фонетичного аналізу мовлення особистостей у суперечці. Програма включала послідовний аналіз взаємодії мовних і позамовних засобів оформлення висловлення та передбачала виконання семи етапів, необхідних для повного опису комунікативної поведінки різних типів особистостей. У межах методики дослідження було сформовано репрезентативний корпус матеріалу; окреслено процедуру аудитивного аналізу, проведеного і аудитором-інформантами, і аудитором-фонетистами, що дало змогу комплексно оцінити мовні й позамовні маркери комунікативної поведінки різних типів особистостей; висвітлено методику проведення акустичного аналізу, спрямованого на виявлення інваріантних і варіантних характеристик комунікативної поведінки мовця. Як приклад застосованої методики наведено аналіз мовлення нарцисичної особистості, доповнений графічним прикладом просодичного оформлення висловлення та інтерпретацією інтонаційних параметрів. Проведений аналіз засвідчив, що структура особистості істотно впливає на добір мовних і позамовних засобів оформлення її комунікації. Водночас характер просодичного, лексико-граматичного й невербального оформлення висловлення також може слугувати індикатором типу особистості, що бере участь у спілкуванні. Аналіз дозволив зробити висновки, що особистість є багатовимірним комунікативним суб'єктом, який реалізує властиві їй моделі спілкування через сукупність лексичних, прагматичних, синтаксичних та інтонаційних параметрів, що відображають особливості її психологічної організації, яка й формує характерні патерни комунікативної поведінки, притаманні їй певному типу.

Ключові слова: суперечка; емоційно-прагматичний потенціал мовлення; методика дослідження; особистість; комунікація; мовні засоби; позамовні засоби

1 ВСТУП

У сучасній лінгвістиці має місце підвищений інтерес до аналізу мовленнєвої поведінки індивідів, актуалізованої в різних комунікативних ситуаціях, зумовлений, як правило, зацікавленістю науковців в природі виникнення певних мовленнєвих реакцій на той чи інший подразник. Пов'язані з цим дослідження вирізняються антропоцентричністю, оскільки зосереджені на вивченні мовлення як відображенні індивідуально-психологічних властивостей мовця, та певною периферійністю, що зумовлена багатовекторністю підходів і залученням міждисциплінарних методів з різних галузей знань: лінгвістики, соціології, психології тощо. Серед множини ще не вирішених питань, що мають безпосереднє відношення до загальних проблем мовленнєвої поведінки індивідів останнім часом у зв'язку інтенсифікацією міжнародних гуманітарних зв'язків особливої важливості набуло питання більш глибокого наукового вивчення особливостей мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки. Проте ефективне вирішення цієї проблеми стримується

відсутністю відповідних результатів експериментального дослідження зазначеного питання взагалі і розробки програми й методика його реалізації зокрема. Тому **метою** нашого пошуку є розробка програми та методики експериментального дослідження мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки.

Постановка проблеми. Не зважаючи на наявність значного обсягу теоретико-емпіричних напрацювань з проблем мовленнєвої поведінки індивідів, актуалізація мовлення представниками різних типів психологічної організації особистостей й досі залишається недостатньо вивченою. Саме тому й постає потреба в подальшому міждисциплінарному пізнанні, спрямованому на уточнення низки вже існуючих провідних теоретичних положень щодо особливостей механізмів взаємодії мовних і позамовних засобів спілкування, без започаткованої нами розробки конкретних методики та програми експериментально-фонетичного дослідження лінгвоенергетичних особливостей англomовного мовлення не уявляється можливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження стали напрацювання сучасних українських учених, зокрема праці А.А. Калити (Калита, 2007), яка сформулила засади лінгвоенергетичного підходу до аналізу просодичного оформлення мовлення та визначила ключові параметри інтонаційної організації висловлення. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробили представники Київської фонетичної школи, серед яких: Валігура О.Р. (Валігура, 2008), Тараненко Л.І. (Тараненко, 2016), Андрущенко І.О. (Андрущенко, 2018), Сокирська О.С. (Сокирська, 2016), Куценко М.А. (Куценко, 2019) та інші, фокус дослідження яких зосереджується на вирішенні питань фонетичної інтерпретації та просодичних характеристик актуалізації мовлення загалом, та на мовленні особистостей з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей зокрема.

2 МЕТОДИ

Проведення дослідження спиралося на комплексну методику, що включала і загальнонаукові методи (індукція, дедукція, узагальнення, аналіз, синтез), і спеціалізований метод експериментально-фонетичного дослідження, який охоплює аудитивний та акустичний аналізи мовлення.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Безпосереднім завданням започаткованого нами експериментально-фонетичного дослідження є перевірка провідних положень щодо особливостей мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки, теоретично обґрунтованих у відповідних наукових працях. З огляду на багатовимірність міждисциплінарного дослідження, в якому розглядається комплексна взаємодія мовних і позамовних засобів мовленнєвої поведінки особистості у ситуаціях суперечки, нами сформовано **програму** експериментального дослідження, яка містить такі етапи:

- 1) добір матеріалу та формування корпусу фрагментів експериментально-фонетичного дослідження;
- 2) аудитивний аналіз аудиторами-інформантами мовленнєвої поведінки різних психотипів особистості;
- 3) аудитивний аналіз аудиторами-фонетистами мовного матеріалу, актуалізованого різними психотипами мовців;
- 4) аналіз мовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у ситуаціях суперечки;
- 5) аналіз позамовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у момент суперечки;

6) акустичний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) характеристик мовлення особистостей;

7) лінгвоенергетична інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження.

Методика експериментального дослідження

1. Добір матеріалу та формування корпусу фрагментів експериментально-фонетичного дослідження. Добір матеріалу дослідження, на основі якого формувався корпус експериментальних фрагментів мовленнєвої поведінки особистостей, здійснювався шляхом виокремлення фрагментів суперечок різних типів особистостей з відомих американських і британських серіалів XXI сторіччя, події яких відображують сучасність. Відеофрагменти добиралися і з відкритих джерел, і з матеріалів, розміщених на стрімінгових сервісах (Netflix, Megogo та ін.) і відеохостингах, зокрема YouTube. Для формування репрезентативного корпусу матеріалів було обрано фрагменти з популярних американських та британських серіалів, таких як «Breaking Bad», «Doctor Foster», «Better Call Saul», «House of Cards», «Fleabag», «True Detective» тощо, які характеризуються високою насиченістю комунікативних ситуацій, що дає змогу всебічно проаналізувати різні аспекти поведінки особистості у процесі спілкування, зокрема в умовах суперечки.

Щодо диференціювання мовців по ознакам їхнього психотипу у ході аналізу ми послуговувались класифікацією американської психоаналітикині Ненсі МакВільямс (McWilliams, 2011), яка виокремила 10 типів особистостей за їх структурою відповідно до патернів їхньої поведінки. Водночас, у межах кожного з особистісних типів під час аналізу було враховано низку чинників, що визначають перебіг комунікації. Зокрема, бралися до уваги соціальний статус комунікантів, стиль їхньої комунікативної поведінки (агресивний, субмісивний, асертивний), психотип відповідно до типології Ненсі МакВільямс, який включає індивідуально-психологічні характеристики мовців.

2. Аудитивний аналіз аудиторiami-інформантами мовленнєвої поведінки різних психотипів особистості. До групи інформантів-носіїв англійської мови було залучено п'ять осіб, для яких ця мова є рідною і які мають відповідну лінгвістичну підготовку та практичний досвід у аудіюванні мовленнєвих текстів. Аудитори отримували завдання прослухати відібрані фрагменти суперечки та здійснити оцінювання мовця за пропонуваним ним набором характеристик. Таким чином, інформантам-носіям пропонувалось встановити: 1) загальне враження про мовця (позитивне / нейтральне / негативне); 2) комунікативний стиль мовця, який превалює (агресивний / субмісивний / асертивний); 3) домінуючу емоцію мовця під час суперечки (гнів, страх, сором тощо); 4) інтонаційно-просодичні особливості мовлення особистості (наприклад, підвищений ритм, занижений тембр, довгі паузи, екстрависока гучність тощо); 5) соціокультурний рівень мовця (високий / середній / низький) відповідно до його поведінки у ході суперечки; 6) прагматичний вплив на співрозмовника (високий / середній / низький) та дати попередню оцінку й визначити психотип особистості (психопатична, нарцисична, шизоїдна, параноїдна тощо). Опитування проводилось на підставі анкети та було організовано у форматі онлайн-анкетування з фіксацією у протоколах отриманих результатів.

3. Аудитивний аналіз аудиторiami-фонетистами мовного матеріалу, актуалізованого різними психотипами мовців. Під час вербального опису результатів проведення експериментально-фонетичного аналізу, ми спиралися на теоретичні засади та дотримувалися правил, які були запропоновані й обґрунтовані у працях А.А. Калити (Калита, 2007). Запропонований А.А. Калитою комплекс перцептивних градаційних характеристик визначення просодичної організації мовлення знайшов своє практичне підтвердження в працях представників Київської фонетичної школи (Тараненко, 2016; Андрущенко, 2018; Сокирська, 2016; Куценко, 2019 та ін.). До нього входять, зокрема: 1) *тип інтонаційної шкали* (поступово спадна ступінчаста, спадна ковзна шкала, поступово спадна ступінчаста шкала з перерваною поступовістю, спадна скандентна, висхідна, рівна (висока, середня, низька)); 2) *тип термінального тону* (спадний, спадно-висхідний, висхідний, висхідно-спадний, рівний з урахуванням рівнів їхнього початку та завершення); 3) *швидкість зміни напрямку руху*

термінального тону (нульова, мінімальна, мала, середня, велика, максимальна) 4) інтонаційний діапазон (вузький, звужений, середній, розширений, широкий); 5) висотно-тональний рівень (екстрависокий; високий; середній підвищений; середній знижений; низький; екстранизський); 6) темп (повільний, сповільнений, помірний, прискорений, швидкий); 7) гучність в межах висловлювання (екстрависока, висока, підвищена, помірна, знижена, низька); 8) паузи (а) міжсинтагменні: незаповнені (довга, середня, коротка, перцептивна); заповнені: довга, середня коротка; б) внутрішньосинтагменні). Фіксація інтонаційних параметрів, виявлених у мовленні представників різних психотипів особистості, здійснювалися аудитором-фонетистами з подальшим занесенням результатів у відповідну таблицю, фрагмент якої наведено нижче.

Інтонаційні індикатори Параметри впливу на динаміку суперечки					Ритм			Тональний рівень початку інтоногрупи					Тональний рівень завершення інтоногрупи					Тональний діапазон висловлювання					Т				
																							спадний	вискі			
					простий	складний	змінаний	екстрависокий	високий	середній підвищений	середній знижений	низький	екстранизкий	екстрависокий	високий	середній підвищений	середній знижений	низький	екстранизкий	широкий	розширений	середній	звужений	вузький	високий	середній	низький
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
А	Початок суперечки	рівень ЕПП	1					1																			
			2															1								1	
			3																								
В	тип взаємодії	4																		1							
		5		1			1																				
С	стиль комунікації	6																									
		7																									
			8			1																					
А	Кульмінація суперечки	рівень ЕПП	1																								
			2																								
			3																								
В	тип взаємодії	4																									
		5			1																					1	
С	стиль комунікації	6										1															
		7																									
			8																								
А	Завершення суперечки	рівень ЕПП	1					1																			
			2																								
			3																								
В	тип взаємодії	4			1																						
		5																									
С	стиль комунікації	6			1																						
		7																									
			8																								

Таблиця 1. Фрагмент таблиці реєстрації результатів аналізу мовного матеріалу аудитором-фонетистами

4. Аналіз мовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у ситуаціях суперечки. У ході аналізу вербальних виявів комунікативної поведінки мовців фіксувалися чинники, що безпосередньо впливали на перебіг суперечки та визначали її динаміку. До провідних параметрів були віднесені: 1) ситуація спілкування (побутова / офіційна); 2) тип взаємодії між учасниками комунікативного процесу (кооперативний / некооперативний); 3) очікуваний комунікативний результат (спонукання до дії / стримування дії); 4) стиль комунікативної поведінки особистості (агресивний / субмісивний / асертивний); 5) соціальна роль; 6) соціокультурний рівень мовця; 7) статусно-рольова позиція комуніканта;

8) комунікативна позиція; 9) комунікативна роль; 10) ключові емоційні стани. Після опрацювання транскриптів і відеофрагментів, а також узагальнення результатів попереднього особистісного аналізу, отримані дані були структуровані у формі досьє (комунікативного портрета) для кожного відібраного персонажа, якого було віднесено до того чи іншого типу особистості. Фрагменти прикладів загального списку комунікантів, використаних для аудитивного й акустичного аналізів мовлення, та їх комунікативні портрети наведено на рис. 1.

Фото з
<https://www.gqitalia.it/show/tv/2015/03/18/frank-underwood-sputa-su-gesu-ma-allora-perche-ci-piace>

- **Ім'я:** Френсіс Дж. «Френко» Андервуд
- **Стать:** чоловік
- **Тип особистості** за Н. МакВільямс: нарцисичний
- **Соціальна роль:** чоловік, стратег, політик, радник
- **Соціальний рівень мовця:** високий
- **Статусно-рольова позиція:** конгресмен, президент
- **Комунікативна позиція:** Батько
- **Комунікативна роль:** провокатор, маніпулятор, лідер
- **Комунікативний стиль у суперечці:** агресивний
- **Ключові емоційні стани:** роздратованість, страх поразки, заздрість, гнів.

Фото з
<https://fleabag.fandom.com/wiki/Fleabag>

- **Ім'я:** Погань («Fleabag», ім'я не зазначається в серіалі)
- **Стать:** жінка
- **Тип особистості** за Н. МакВільямс: мазохістичний
- **Соціальна роль:** дочка, сестра, коханка, власниці кав'ярні
- **Соціальний рівень мовця:** середній
- **Статусно-рольова позиція:** втікач від життя, вигнанка, «біла ворона»
- **Комунікативна позиція:** переважно Дитина
- **Комунікативний стиль у суперечці:** переважно субмісивний, рідше агресивний
- **Комунікативна роль:** провокаторка, жертва, маніпуляторка
- **Ключові емоційні стани:** сум, пригніченість, втома, сором, страх бути покинутим

Рис. 1. Приклади зразків-досьє комунікантів, відібраних для аналізу поведінки у ході суперечки

5. Аналіз позамовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у момент суперечки. У процесі аналізу зверталася увага на ключові жести комунікантів у їх поєднанні з просодичними характеристиками та лексичним наповненням висловлення. Декодування окремих жестів, погляду та просторового розташування учасників комунікації здійснювалося на основі запропонованих та обґрунтованих у працях Марка Непа, Джудіт Хол та Теренс Хорган (Кнарр et al, 2013), Джо Наварро (Наварро, 2023) й Алан Піза та Барарбари Піз (Піз & Піз, 2022) комплексів невербальної поведінки.

6. Акустичний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) характеристик мовлення особистостей. Для здійснення акустичного аналізу комунікативної поведінки особистостей у ході суперечки було з'ясовано їхнє просодичне оформлення висловлень, відібраних на першому етапі аудитивного аналізу (див. пункт 3) у межах трьох структурних елементів суперечки (початок → кульмінація → завершення). Проведення такого типу аналізу передбачало збереження експериментального матеріалу у форматі wav*. Опрацювання аудіофайлів здійснювалося за допомогою низки спеціалізованих програмних засобів, зокрема: WavLab (редагування аудіофайлів, переведення записів у формат wav*); SpectrumLab (детальний частотний і спектральний аналіз мовлення, побудова спектрограм); WavePad Audio Editing (обрізання, вирівнювання та корекція аудіоматеріалу); Praat (визначення таймінгу сегментів мовлення, установлення параметрів частоти основного тону (F₀), аналіз тонального максимуму, мінімуму, інтенсивності, тривалості та інших показників просодичного оформлення висловлювання).

Застосування зазначених програм обробки звукового матеріалу, надавало можливість за допомогою відомого *К-критерію* Калити-Тараненко (Калита, 2007), обчислити у подальшому кількісні показники рівня емоційно-прагматичного потенціалу актуалізації висловлення:

$$K = \frac{F_0 \times t \times I_0}{1000 \times I_3}$$

де: K – критерій рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлення; F₀ – частота основного тону (Гц = 1/с); t – тривалість звучання складу (мс); I₀ – інтенсивність F₀ (dB = ерг/м² с); I₃ – інтенсивність F₃ (dB = ерг/м² с); 1000 – коефіцієнт переведення мілісекунд у секунди.

7. Лінгвоенергетична інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження. Оскільки узагальнення результатів експериментального дослідження було спрямоване на пошук інваріантних і варіативних моделей мовлення представників різних психотипів особистості, а також на з'ясування способів реалізації емоційно-прагматичних висловлювань, актуалізованих ними у ситуаціях суперечки, то відповідно до трактування, запропонованого О.В. Клименюком (Клименюк, 2007), під *інваріантними ознаками*, ми розуміли такі характеристики, що зберігають свою «незмінність за будь-яких трансформацій».

Для апробації ефективності практичного застосування викладеної методики розглянемо приклад аналізу окремого фрагмента суперечки, учасником якої є індивід з нарцисичним типом особистості. Цей ілюстративний матеріал було взято з персонажа серіалу «House of Cards» Френка Андервуда, чия особистість демонструє виразні риси нарцисичної організації індивіда та дозволяє розглядати його комунікативну поведінку детальніше, з урахуванням вербальних, просодичних і невербальних параметрів таким чином.

початок	- Yes ...
	- What are you...
	- The bill is garbage, Donald (1). <i>'Tax increases? 'Ban on vouchers? 'Federal oversight? 'How do you expect me to get that through a committee? (2)</i>
кульмінація	- When Linda told me to write it, she promised...
	- I'm sure she said any number of things. Forget what they promised you, Donald. They want your name because it carries weight.
	- Well, my name comes with my ideas.
	- I understand, but you've got to be reasonable (3). This isn't the Great Debate. It's about passing meaningful reform. Maybe not everything you would hope.
	But help me help you (4).
завершення	- That's going to take time. Those ideas, I've been developing them for...
	- If it's time you need, I will buy you time. But you've got to promise me your next at bat is gonna give me something I can work with (5).
	- Okay, Frank, I'll see what I can do.
	- Good. And, Donald, don't let this get you down. To→gether, we're going to do →more than you've been able to do in twenty-five years. (6)

Початок суперечки. Висловлення (1). *Вербальні параметри:* комунікант одразу звертається до інвективної лексики. Зокрема, Френк вживає в даному контексті інвектив **'garbage** щодо законопроекту, який пропонує його співрозмовник. Використання цього лексичного маркера не лише демонструє різко негативне ставлення до пропозиції опонента, але й функціонує як експліцитне приниження, що могло в подальшому призвести до інтенсифікації конфлікту, в залежності від реакції опонента. Тут одразу простежується нарцисична природа персонажа, оскільки читаючи працю іншого, комунікант ставить себе вище за співрозмовника, нівелює його зусилля та демонстративно знецінює результати його роботи. *Просодичні параметри:* ядерний склад слова *garbage* у висловленні **The bill is garbage, Donald** оформлюється низьким спадним тоном розширеного діапазону, що може характеризувати категоричність комуніканта, а також виразно транслювати негативну оцінку з огляду на широкий тональний інтервал, що передуює звертанню до співрозмовника. Слід також прокоментувати нульовий тональний інтервал на ділянці «передтермінальна частина – ядерний склад», що підкреслює беземоційність мовця під час категоричної констатації факту. *Невербальні параметри:* варто підкреслити, що навіть перед початком суперечки, мовець

читав законопроект, поклавши ноги на стіл та зайнявши розслаблену, демонстративно невимушену позу. Такий невербальний жест свідчить про порушення офіційного реєстру, беручи до уваги те, що обидва співрозмовники є політиками високого ґатунку, що також можна інтерпретувати як вияв зневажливого ставлення до співрозмовника. Цікавим є погляд Френка у момент вимови лексеми *garbage*, оскільки його брови опущені та зведені разом, між ними з'являються вертикальні зморшки, верхня повіка напружена, очі мають пильний погляд, що в сукупності виражають роздратування та злість (Кнапп et al., 2013, p. 302).

Висловлення (2). *Вербальні параметри:* у цьому висловленні доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних аспектів, які імпліцитно вказують на нарцисичну комунікативну поведінку мовця. Передусім, слід звернути увагу на синтаксичний рівень висловлення, який реалізується через риторичне питання від Френка, адже відповідь на нього є очевидною для мовця з самого початку. У цьому випадку риторичне запитання використано не для отримання інформації, а як засіб додаткового приниження співрозмовника, акцентування його некомпетентності та демонстрації інтелектуальної переваги мовця. Важливо також проаналізувати семантичне протиставлення займенників в парі *me* ↔ *that*. Така конструкція створює чітку ієрархічну опозицію, де *me* позначає фігуру авторитету, силу, досвід і домінування у вигляді Френка, а *that* (пер. «оте, що ти приніс») позначає запропонований опонентом документ як щось другорядне, неякісне, малозначиме або навіть негідне витрачених зусиль, тобто фактично виконує функцію лексичного маркера приниження. *Просодичні параметри:* інтоногрупа *How do you expect me to get that through a committee?* || домінантно виокремлюється на тлі інших висловлень аналізованого фрагменту, оскільки характеризується стакатоподібним складним ритмом, спадним напрямком руху тону ковзної шкали та високим спадним тоном широкого діапазону, що транслює негативні емоції мовця в цьому контексті. Додаткової експресивності інтоногрупі надає підвищена гучність і прискорений темп, що створюють відчуття напруги в передачі риторичності заданого питання. *Невербальні параметри:* заслуговує на увагу той факт, що на початковому етапі розгортання суперечки Френк використовує жест вказівного пальця, який у невербальній комунікації вважається одним з найбільш агресивних. Прагматично цей жест передає директивність, тиск і прихований примус, і його можна тлумачити як «роби так, як я кажу, а то пошкодуєш!» (Піз & Піз, 2022, с. 48).

Підсумовуючи, на початку суперечки мовець як представник нарцисичного типу особистості розпочинає взаємодію з відкрито агресивної позиції. Його мовлення від самого початку вирізняється звинувачуваннями та демонстративною зверхністю, що супроводжується систематичним приниженням гідності співрозмовника. Тому можна стверджувати, що на цьому етапі суперечка потенційно може трансформуватися в більш конфліктну, оскільки подальший розвиток комунікативної взаємодії безпосередньо залежить від реакції співрозмовника на провокації мовця.

Кульмінація суперечки. Висловлення (3). *Вербальні параметри:* Доцільно звернути увагу на декілька лексичних і синтаксичних аспектів висловлення. Передусім, використання конструкції *I understand* слугує маркером «псевдоемпатії», що створює лише видимість чуйності й готовності мовця визнати позицію співрозмовника. Тому на прагматичному рівні цей вираз не демонструє реального розуміння, оскільки переривається сурядним протиставним сполучником *but*, що лише підкреслює своєрідне удаване співпереживання у виразі *I understand* та радше виконує виключно фатичну функцію. Подальше використання модальної структури *got to be reasonable* створює директив у формі дієслова з модальним значенням обов'язку та примусу, натякаючи адресату на його зобов'язанні діяти «раціонально», у такий спосіб імпліцитно сигналізуючи, що співрозмовник наразі не є достатньо розсудливим, а тому потребує змінити свою поведінку. *Просодичні параметри:* Представлена репліка *I understand, § but you've got to be reasonable* складається з двох інтоногруп. Перша інтоногрупа *I understand* | характеризується хвилеподібним рухом тону і легатоподібним ритмом у межах помірної гучності, що показує більш дипломатичну манеру

спілкування ніж висловлення на початку суперечки. Друга частина висловлення – *but you've got to be reasonable* – формує семантичний центр висловлення за рахунок емоційно-навантаженого спадно-висхідно-спадного мелодійного контуру, який реалізується у вигляді висхідної ковзної шкали та високого спадного тону з висхідно-спадною конфігурацією, що може означати легкий протест проти співрозмовника з долею здивування. *Невербальні параметри*: слід прокоментувати те, що у процесі аргументації Френк систематично використовує жест у вигляді опущеної донизу долоні, який у невербальній комунікації трактується як маркер авторитарності та контролю (Піз & Піз, 2022, с. 46). Водночас у висловленнях *I understand* і *But help me, help you* Френк змінює жест, перевертаючи долоню догори, що може інтерпретуватися як сигнал відкритості та відсутності загрози (Піз & Піз, 2022, с. 46). На підсвідомому рівні він створює враження щирості й готовності до співпраці, хоча у контексті цієї суперечки виконує суто маніпулятивну функцію, адже створює видимість доброзичливості та підвищує ймовірність того, що співрозмовник повірить мовцеві і виконає потрібні йому дії.

Висловлення (4). *Вербальні параметри*: слід, першочергово, звернути увагу на використання висловлення *But help me § help you* в формі імператива, що надає йому характеру замаскованого ультиматуму, і в цьому випадку на прагматичному рівні сприймається радше як тиск. Більше того, імперативна конструкція тут істотно обмежує вибір співрозмовника, адже у її семантиці закладено припущення, що саме мовець має єдино правильне рішення і володіє знанням щодо того, як потрібно діяти надалі, що є досить маніпулятивним. Так само, як і в наведеному вище прикладі, цікавим є прагматичне значення в парі об'єктних займенників *me* ↔ *you*. У дискурсі суперечки це створює ефект домінування, де мовець стає «єдиним, хто може допомогти, хто контролює», а співрозмовник – тим, хто потребує допомоги і підпорядковується. *Просодичні параметри*: Просодичне оформлення висловлення *But help me § help you* на завершальному етапі кульмінаційного фрагмента суперечки вирізняється маніпулятивним інтонаційним характером, що зумовлено наявністю внутрішньо-синтагмальної паузи, яка структурує коротке висловлення на дві окремі логіко-семантичні одиниці, які контрастують між собою, підсилюючи вплив на мовця. Загальний тональний контур має спадну спрямованість, що проявляється в актуалізації усічених шкал та спадних ядерних тонів на особових займенниках, які, як правило, не є наголошеними, що слугує засобом прихованого тиску, підкреслюючи домінуючу позицію мовця (див. рис. 2).

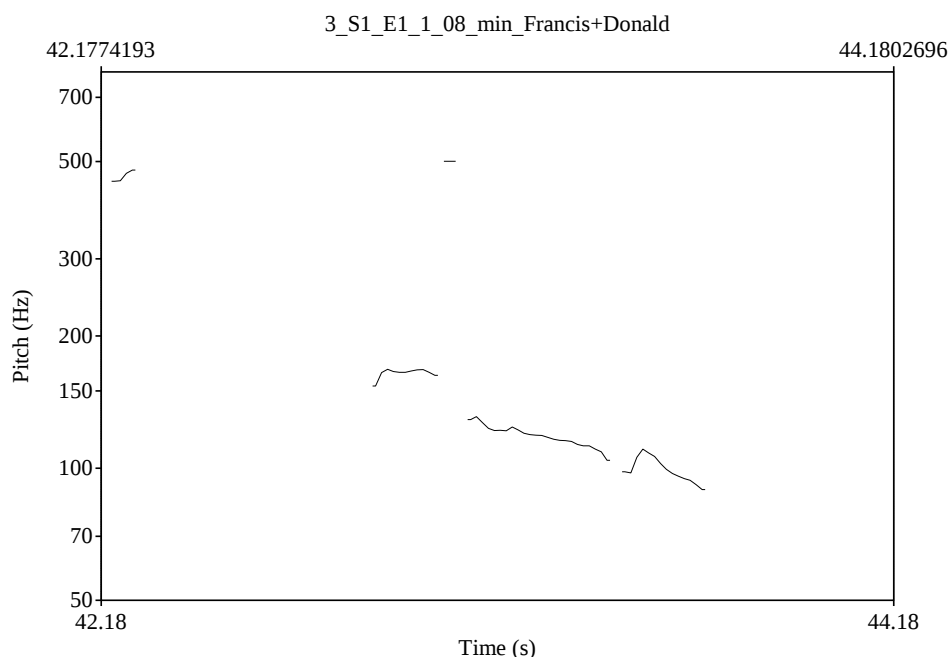

Рис. 2 Інтонаграма висловлення *But help me § help you*

Невербальні параметри: як було вже прокоментовано, під час актуалізації висловлення *But help me § help you* комунікант використовує жест «долоня догори», щоб зменшити в

співрозмовника відчуття загрози. Однак при цьому має агресивний погляд, що транслює загрозу. Тим самим, можна дійти висновку, що в цьому випадку невербаліка мовця є асинхронною, що свідчить про його приховані наміри.

Завершення суперечки. Висловлення (5). *Вербальні параметри:* як і в попередніх висловленнях, комунікант знову вдається до використання директива, використовуючи модальне дієслово *got to*, яке виражає обов'язок і примус. Така конструкція фактично зобов'язує співрозмовника підпорядкуватися позиції мовця, а маніпулятивний характер висловлення додатково підсилюється лексевою *promise* (пообіцяй мені). Цікавим є також вислів *at bat*, запозичений з дискурсу спорту (а саме бейсболу), який використаний в цьому контексті більш метафорично. У прямому значенні вираз означає «момент, коли настає черга гравця виходити бити по м'ячу», а в переносному може бути розтлумачений як «наступний шанс», «чергова спроба». Для політичного чи офіційного дискурсу така лексема не є типовою, що свідчить про зниження офіційності комунікації, а також виконує функцію завуальованої критики, натякаючи на неуспішність цієї «спроби», і натяк на те, що наступного разу спроба буде вдальшою, що буде щось більш «варте уваги». Кінцева частина висловлення *give me something I can work with* демонструє, що мовець вважає себе фінальної інстанцією оцінювання, що саме він визначає, що є правильним і придатним до роботи, знову демонструючи домінування над адресатом. *Просодичні параметри:* у фрагменті *But you've got to promise me your next at bat is gonna give me something I can work with* інтонаційна організація охоплює чотири інтоногрупи, що формують єдиний аргументативно-інтонаційний контур, тим не менш слід звернути увагу на першу інтоногрупу *But you've got to promise me*, яка характеризується усіченою скандентною шкалою з поступовим розширенням тонального діапазону за рахунок високого спадного термінальним тону широкого діапазону на слові *promise me*, який виконує функцію маніпулятивного посилення та своєрідного накладання зобов'язання на співрозмовника. Завершальна ритмогрупа *I can work with* вирізняється високим спадним тоном висхідно-спадної конфігурації з підвищенням інтенсивності на лексемі *work*, що підкреслює директивність та домінантність Френка на етапі завершення висловлення. У цілому фрагмент характеризується звуженим тональним діапазоном при підвищеному регістрі, контрольованим помірним темпом та здебільшого простим ритмом, що може свідчити про зниження напруги та часткове задоволення мовця результатом впливу на адресата. *Невербальні параметри:* Під час актуалізації цього висловлення мовець навмисно скорочує фізичну дистанцію, наближаючись до співрозмовника на відстань інтимної зони (15–46 см). Перехід у настільки вузький проксемічний простір порушує соціально прийнятні норми дистанціювання (особиста зона – від 46 см до 1,22 м; соціальна зона – від 1,22 м до 3,6 м) й інтерпретується як маркер прихованої агресії, тиску та відмови від формальностей (Піз & Піз, 2022, с. 216).

Висловлення (6). *Вербальні параметри:* висловлення *To→gether, | we're going to do →more than you've been able to do in twenty-five years.* || становить для нас особливий інтерес, оскільки воно фіналізує суперечку та якнайкраще демонструє кульмінацію маніпулятивної й домінантної поведінки комуніканта і на лексичному, і на синтаксичному рівнях. Привертає увагу, насамперед, використання лексеми *together*, яка створює ілюзію кооперативної взаємодії та позиціонує мовця як нібито рівноправного учасника спільної роботи. Однак у контексті суперечки це припущення є фіктивним, оскільки фактичне доопрацювання та виправлення законопроекту залишаються обов'язком співрозмовника. Фрагмент *we're going to do →more than* висвітлює позицію зверхності, натякаючи на неефективність попередніх зусиль співрозмовника. Мовець імпліцитно стверджує, що лише у співпраці з ним адресат здатен досягти результатів, яких не зміг досягти самостійно. Припинення посилюється фразою *you've been able to do in twenty-five years*, що знецінює професійний досвід, кваліфікацію і багаторічні здобутки адресата, нівелюючи їхню вагомість. Повертаючись до попередніх тверджень, знову маємо опозицію особових займенників у парі *we (together) ↔ you*, де *we* репрезентується як джерело успіху та ефективності, яких можна

досягти виключно разом з мовцем, тоді як *you* асоціюється з некомпетентністю та неспроможністю. *Просодичні параметри*: висловлення *To→gether, | we're going to do →more than \you've been \able to \do in \twenty-five \years* структурно складається з трьох інтонаційних груп. Важливого значення у цьому фрагменті набуває аналіз другої та третьої інтонаційних груп, оскільки саме вони формують інтонаційне завершення суперечки. Друга інтонаційна група *we're going to do →more* характеризується спадною шкалою з рівним термінальним тоном на лексемі *more*, який виконує роль логічного наголосу за рахунок підвищеної інтенсивності та пролонгації звуку /ɔ:/. Завершальна інтонаційна група *than \you've been \able to \do in \twenty-five \years* характеризується висхідною ковзною шкалою, яка може сигналізувати про позитивне емоційне забарвлення, а саме в контексті суперечки, задоволення є результатом успішної з позиції мовця комунікативної взаємодії. В кінці висловлення актуалізується високий спадний термінальний тон широкого діапазону, що позначає впевненість, визначеність і завершеність думки й остаточної позиції мовця. Крім того, слід зазначити, що наприкінці висловлення спостерігається прискорення ритму та посилення гучності у завершальній частині інтонаційної групи. *Невербальні параметри*: у ході виголошення цього висловлення цікавим постає те, що мовець демонстративно залишає приміщення, перервавши комунікацію, повертаючись спиною до співрозмовника, прямує до виходу. Подібну поведінку ми розцінюємо як таку, що демонструє грубість та зневажливе ставлення до адресата.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведена розробка свідчить, що міждисциплінарне дослідження особливості мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки, спрямоване на з'ясування інваріантів і варіантних моделей її перебігу, має реалізуватися шляхом виявлення специфіки взаємодії і взаємовпливу провідної сукупності мовних і позамовних засобів комунікації.

На матеріалі прикладу дослідження особистості, що тяжіє до нарцисизму та має відповідний тип поведінки, було встановлено, що на кожному мовному рівні: лексичному, синтаксичному й інтонаційному така особистість актуалізує сталі інваріантні маркери, притаманні її психологічній організації. Для нарцисичної особистості характерна агресивна комунікативна поведінка, яка спрямована на домінування, знецінення співрозмовника, демонстрацію власної переваги та використання різних засобів вербального й невербального імпліцитного приниження. Виявлено також, що така особистість прагне впливати на емоційний стан адресата, змушуючи його відчувати себе неповноцінним або некомпетентним. Отримані таким чином результати засвідчують, що кожен тип особистості має властивий йому набір мовних і позамовних індикаторів, через які проявляється певна психологічна організація індивіда, яка, у свою чергу, також безпосередньо впливає на добір і реалізацію мовного й позамовного інструментарію, що використовується в комунікації в цілому та в ситуаціях суперечки зокрема.

Викладене дає підстави вважати, що подальші дослідження комунікативної поведінки різних типів особистостей варто спрямувати не лише на загальний опис мовлення у конфліктних ситуаціях, а й на аналіз тактик і стратегій розв'язання конфліктів та деескалації суперечки. Перспективним на нашу думку є вивчення аргументативних стратегій ведення комунікації представниками різних психотипів. Особливу увагу доцільно приділити сугестивно-маніпулятивним механізмам та їх просодичному оформленню, зокрема інтонаційним моделям і ритміко-мелодійним параметрам, через які мовець реалізує вплив і домінування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Андрущенко, І. О. (2018). Просодичні характеристики публічного мовлення акцентуованих особистостей (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 312 с.
- Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. С. 288.
- Калита, А.А. (2007). Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Клименюк, О. В. (2007). Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: Авторський підручник. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф».
- Куценко, М. А. (2019). Просодичне оформлення висловлень співчуття в англійському мовленні (експериментально-фонетичне дослідження). (Дис. ... канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Наварро Дж. (2023) Словник мови тіла. Секрети невербальної комунізації / Пер. з англ. А. Легкониці. Харків: Віват.
- Піз А., Піз, Б. (2022). Мова рухів тіла. Розширене видання / Пер. з англ. Н. Лавської. К.: Видавнича група КМ-БУКС.
- Сокирська, О. С. (2016). Соціолінгвістичні особливості просодичного оформлення відмови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2016.
- Тараненко, Л.І. (2016). Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження). (Дис. ... док. філол. наук). Київський політехнічний інститут.
- Burgoon, K. J., Manusov, V., & Guerrero, L. K. (2022). Nonverbal Communication. 2nd Edition. Routledge.
- House of Cards. (2013). <https://www.netflix.com/title/70178217>
- Knapp, L. M., Hall, A. J., Horgan, G. T. (2013). Nonverbal communication in human interaction (8th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. 509 p.
- McWilliams, N. (2011) Psychoanalytic Diagnosis Understanding Personality Structure in the Clinical Process. 2nd ed. The Guilford Press: NewYork. 426 p.

REFERENCES

- Andrushchenko, I. O. (2018). Prosodychni kharakterystyky publichnoho movlennya aktsentuyovanykh osobystostey (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennya na materiali anhliyskoyi movy) [Prosodic characteristics of accentuated personalities' public speech (experimental-phonetic study on the material of the English language)] [Doctoral dissertation, Kyiv National Linguistic University]. [in Ukrainian]
- Valihura, O.R. (2008). Fonetychna interferentsiia v anhliiskomu movlenni ukrainskykh bilinhviv: Monohrafiia [Phonetic interference in the English language of Ukrainian bilinguals: Monograph]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
- Kalyta, A.A. (2007). Aktualizatsiia emotsiino-prahmatychnoho potentsialu vysloalennia. [Actualization of emotional-and-pragmatic potential of utterance]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian]
- Klymenyuk O. V. (2007). Vyklad ta oformlennya rezul'tativ naukovooho doslidzhennya: Avtors'kyi pidruchnyk [Presentation of the results of scientific research: Original manual]. Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihras».
- Kutsenko, M. A. (2019). Prosodychne oformlennya vysloven' spivchuttya v anhliys'komu movlenni (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya) [Prosodic organization of expressions of sympathy in English speech (experimental-phonetic study)] [Doctoral dissertation, V. N. Karazin Kharkiv National University]. [in Ukrainian]
- Navarro, J. (2023). Slovyk movy tila. Sekrety neverbalnoi komuniatsii / Per. z anh. A. Lehkonytsia. [The Dictionary of Body Language / translated by A. Lehkonytsia]. Kharkiv: Vivat. 192 p. [in Ukrainian]
- Pease A., Pease B. (2022). Mova rukhiv tila. Rozshyrene vydannia / Per. z anh. N. Lavskoi. [The Definitive Book of Body Language / translated by N. Lavska]. Kyiv: KM-BUKS publishing group. 416 p. [in Ukrainian]
- Sokyrsk, O. S. (2016). Sotsiolinhvistychni osoblyvosti prosodychnoho oformlennya vidmovy (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhliys'koyi movy [Sociolinguistic features of prosodic prganization of refusal utterances (experimental phonetic study on the material of the English language)] (Doctoral dissertation, Kherson State University). [in Ukrainian]
- Taranenko, L.I. (2016). Prosodychni zasoby aktualizatsii anhliyskykh folklornykh tekstiv maloi formy (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia) [Prosodic means of actualizing English folklore texts of a small form (experimental-phonetic study on the material of the English language)]. [Doctoral dissertation, Kyiv Polytechnic Institute]. [in Ukrainian]
- Burgoon, K. J., Manusov, V., & Guerrero, L. K. (2022). Nonverbal Communication. 2nd Edition. Routledge.
- House of Cards. (2013). <https://www.netflix.com/title/70178217>
- Knapp, L. M., Hall, A. J., Horgan, G. T. (2013). Nonverbal communication in human interaction (8th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. 509 p.

McWilliams, N. (2011) *Psychoanalytic Diagnosis Understanding Personality Structure in the Clinical Process*. 2nd ed. The Guilford Press: NewYork. 426 p.

Halyna Severyna. Methodology of Interdisciplinary Experimental Study of Speech Behavior of English-Speaking Personality in Argument Situations. The article aims to outline the programme and methodology of experimental and phonetic research of a person's speech in argument situations and highlight the interplay of lexical-syntactic, prosodic, and nonverbal means in the speech of an English-speaking person in argument scenarios. Given the interdisciplinary scope of the study, which encompasses psychology, linguistics, and sociology, the author puts forward a comprehensive algorithmic program was developed and substantiated for the experimental and phonetic analysis of individuals' speech during argument. The programme comprises a sequential analysis of the interaction of the utterance verbal and non-verbal means and involves seven stages required for a comprehensive description of communicative behaviour of various personality types. Within the framework of the research methodology: a representative corpus of material was compiled; the procedures for auditory analysis, conducted by both auditors-informant and auditors-phoneticians, were outlined, enabling a comprehensive assessment of linguistic and extralinguistic markers of the communicative behaviour of various personality types; the methodology applied for the acoustic analysis was specified, with particular attention to the identification of invariant and variable features that define the speaker's communicative profile. The author of the article provides an analysis of a narcissistic personality's speech, complemented by a graphical representation of the prosodic structure and an interpretation of the intonation patterns. The analysis indicates that a person's personality structure greatly impacts the choice of linguistic and non-linguistic means employed in communication. The prosodic, lexical-grammatical, and nonverbal characteristics of an utterance can themselves function as indicators of the communicant's personality type. The author advances the idea that prosodic, lexical-grammatical, and nonverbal characteristics of an utterance can reveal the speaker's personality type involved in communication. The findings of the analysis indicate that an individual should be viewed as a multidimensional communicative agent who actualizes personal interactional models through a complex interplay of lexical, pragmatic, syntactic, and prosodic parameters. The author seeks to highlight that parameters, outlined in the paper, reflect the specific features of the speaker's psychological constitution and give rise to pre-determined, type-specific patterns of communicative behaviour.

Keywords: argument; emotional-and-pragmatic potential of speech; research methodology; personality; communication; verbal means; nonverbal means.

Received: November 24, 2025

Accepted: December 5, 2025